

VYUŽITÍ BIOLOGICKÝCH EXPOZIČNÍCH TESTŮ PRO HODNOCENÍ ZDRAVOTNÍCH RIZIK

Mgr. Zdeněk Vilhelm, Mgr. Jiří Kamas, Ph.D., Mgr. Lucie Hertlová, Mgr. Michal Nožička, Mgr. Jiří Vaněk, Mgr. Karel Waska, Ph.D., Ing. Miroslav Minařík, Mgr. Boris Bodác, MUDr. Eva Rychlíková, Ph.D.

EVROPSKÁ UNIE
Fond soudržnosti
Operační program Životní prostředí

STÁTNÍ FOND
ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ
ČESKÉ REPUBLIKY

- Nejistoty kvantifikace zdravotního rizika dle metodiky US EPA

kontaminace prostředí (zemina, voda, ovzduší)

nejistota v odhadu expozice (předpoklady expozičního modelu)

$$CDI = CS \times IR \times CF \times FI \times ED / BW / AT$$

expozice = obsah toxické látky v organismu

nejistota v míře toxického působení (uncertainty factors, RfD)

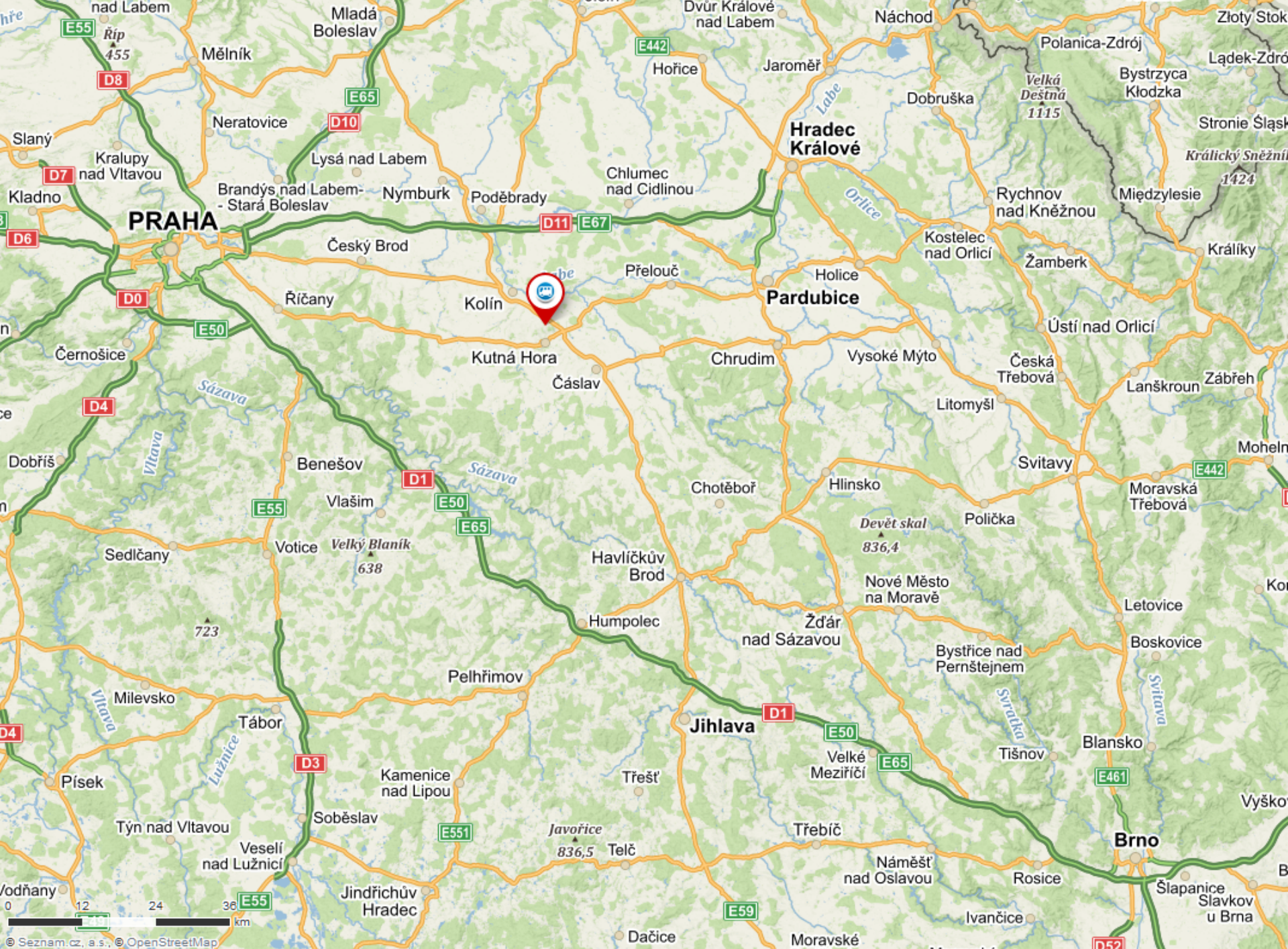
$$HQ = CDI / RfD$$

kvantifikace zdravotního rizika (?)

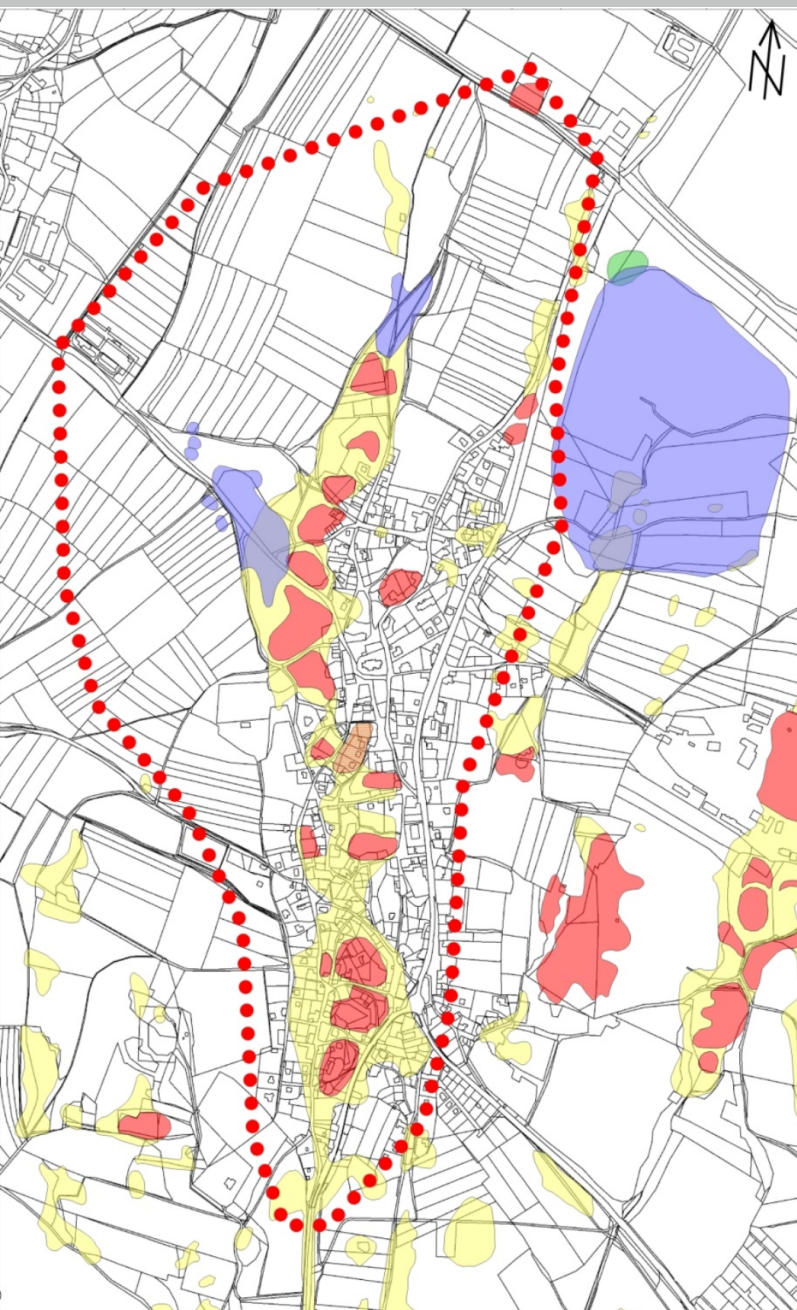
Lokalita: Kaňk u Kutné Hory

- Geochemická anomálie evropského významu - polymetalické rudy bohaté Ag, Pb, s vysokým obsahem As – až 4 %
- Těžba již od 13. století – odvaly z těžby, úpravy a hutnění rudy (statisíce tun horniny)
- Novodobé dobývání 1940-1991, úpravna rud (mlýn), odkaliště, ca 140 000 t rudy/rok
- Ohniska znečištění TK, As v intravilánu obce (818 obyvatel)

- podrobné mapování rozsahu odvalů i rozvlečené haldoviny
- podrobné odhady kubatur odvalů, analýzy obsahu tox. prvků
- měření prašnosti a obsahu tox. prvků v sed. prachu i v aerosolu
- analýzy obsahu tox. prvků v půdě
- analýzy tox. prvků v prachu z domácností
- analýzy obsahu tox. prvků v ovoci, zelenině, květinách, vejcích, mase zvířat
- výzkumy vlivu kontaminace kovy a arsenem na rostlinné společenstvo lesa

- výzkum vlivu kontaminace na zdravotní stav lesní zvěře
- dlouhodobé sledování kontaminace podzemní vody
- dílčí výpočty dopadu znečištění na zdraví osob dle metodiky US EPA
- soubory doporučení pro práci se zeminou, pěstování rostlin, osobní hygienu...a mnoho dalšího

SITUACE NA LOKALITĚ?

- nedůvěra, strach, bagatelizace problému, šíření nepravdivých až zavádějících informací...
- nejsou respektovány dosavadní výsledky a nejsou prováděna opatření

ZEMINY

- odvaly: tisíce až desetitisíce mg/kg As
- půda stovky až tisíce mg/kg As (pozadí 1000 mg/kg)
- nejvyšší legislativní limit 40 mg/kg (překročen ve všech odebraných vzorcích)

PODZEMNÍ VODY

- podzemní vody: nižší desítky mg/l As
- důlní vody: vyšší desítky mg/l As (až 70 mg/l)
- nejvyšší legislativní limit 0,02 mg/l

- Nejistoty kvantifikace zdravotního rizika dle metodiky US EPA

kontaminace prostředí (zemina, voda, ovzduší)

nejistota v odhadu expozice (předpoklady expozičního modelu)

expozice = obsah toxické látky v organismu

nejistota v míře toxického působení (uncertainty factors, RfD)

kvantifikace zdravotního rizika (?)

BIOLOGICKÉ EXPOZIČNÍ TESTY

- měření obsahu tox. látek ve tkáních či tělních tekutinách (v našem případě moč, vlasy)
- každý respondent (168) vyplnil podrobný asistovaný dotazník o životním stylu
- nezvratný doklad zatížení organismu sledovanou látkou
- při dostatečném počtu vyšetřených je získáno statistické rozdělení expozice v populaci (to se přímo promítá do rozdělení zdravotního rizika)

Základní statistika stanovení obsahu arsenu v moči respondentů zdravotní studie

Statistika	Arsen mg/g kreatininu
počet stanovení	168
aritmetický průměr	0,0107
směrodatná odchylka	0,0158
minimum	0,0012 (LOQ)
percentil 25	0,0040
medián	0,0067 ✓
percentil 75	0,0103
percentil 95	0,0253
maximum	0,1243 (!!!)

Asociativní vyhodnocení **asistovaných dotazníků** ukázalo, že mezi aspekty životního stylu zvyšující riziko expozice As na zkoumané lokalitě patří:

- kontakt se zeminou, případně konzumace výpěstků (alimentární expozice),
- existence zbytků po dolování na pozemku, kde je se zeminou nakládáno
- stavební profese,
- rekonstrukce obývané nemovitosti (expozice obyvatel při provádění oprav nemovitosti).

Bylo patrné, že v případě vyšších hodnot se jednalo o expozice tzv. aktivní, způsobené vědomým chováním jedinců, které lze poměrně dobře intervenovat.

BIOKINETICKÝ MODEL

- kinetika vylučování arsenu je poměrně dobře probádána
- při znalosti obsahu kreatininu v moči a tělesné hmotnosti jednotlivce lze určit průměrnou denní dávku As (CDI)

- zde nastupujeme zpět do metodiky US EPA

Hodnoty HQ pro prahové působení As

Skupina	děti 6-11	děti 11-16	ženy 16+	muži 16+
Statistika	HQ – prahové působení As			
počet	19	5	63	64
ar. prům.	1,29	2,71	1,10	1,74
sm. odch.	0,59	1,10	1,17	2,93
minimum	0,37	1,35	0,09	0,11
perc. 25	0,79	1,50	0,49	0,46
medián	1,30	2,96	0,71	0,88
perc. 75	1,67	3,86	1,17	1,54
perc. 95	2,28	3,88	3,90	8,14
maximum	2,49	3,88	5,72	18,05

Znalost statistického rozdělení rizika a aspektů životního stylu nám umožnila oddělit:

REZIDENČNÍ RIZIKO

- při obvyklém způsobu života obyvatelům riziko nehrozí
- NAHODILÉ RIZIKO
- existují aspekty životního stylu zvyšující riziko toxického působení

Hodnoty ILCR pro bezprahové působení As

Skupina	děti 6-11	děti 11-16	ženy 16+	muži 16+
Statistika	ILCR – bezprahové působení As			
počet	19	5	63	64
ar. prům.	5,8E-04	1,2E-03	5,0E-04	7,8E-04
sm. odch.	2,7E-04	5,0E-04	5,3E-04	1,3E-03
minimum	1,7E-04	6,1E-04	4,1E-05	5,1E-05
perc. 25	3,6E-04	6,8E-04	2,2E-04	2,1E-04
medián	5,8E-04	1,3E-03	3,2E-04	3,9E-04
perc. 75	7,5E-04	1,7E-03	5,3E-04	6,9E-04
perc. 95	1,0E-03	1,7E-03	1,8E-03	3,7E-03
maximum	1,1E-03	1,7E-03	2,6E-03	8,1E-03

„Bezprahové působení je rizikové vždy, protože je bezprahové“

REZIDENČNÍ RIZIKO

- při obvyklém způsobu života obyvatel nelze riziko nepřijatelného karcinogenního působení vyloučit
- je nutné provést nápravná opatření
- NAHODILÉ RIZIKO
- existují aspekty životního stylu zvyšující riziko bezprahového působení
- při změně chování je možné riziko značně snížit

- byla prokazatelně určena míra expozice obyvatel včetně statistického rozdělení
- bylo možné vymezit rizikové chování způsobující zvýšenou expozici
- návrh adekvátních nápravných opatření
- osobní kontakt s respondenty významně změnil povědomí obyvatel o řešené problematice

- SYTÉMOVÁ OPATŘENÍ
- profesionální dlouhodobá informační kampaň
- omezení expozice prašností z místních komunikací (provedení asfaltového povrchu)
- stabilizace vegetačního krytu odvalů
- soubor doporučení pro územní plánování, projektování a provádění staveb
- INDIVIDUÁLNÍ ODPOVĚDNOST OSOB
- soubor doporučení pro omezení inhalační expozice
- soubor opatření pro omezení alimentární expozice

US EPA + BET

=

skokově vyšší relevance kvantifikace
zdravotního rizika v rámci AR